

PAWEŁ MALENDOWICZ

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile

MAREK CHUDY

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile

Prezydenci III Rzeczypospolitej

Presidents of the Third Republic of Poland

Słowa kluczowe: prezydent, głowa państwa, system polityczny

Key words: president, head of state, political system

Streszczenie: Przedmiotem rozdziału jest życie prywatne i zawodowe oraz aktywność polityczna prezydentów polskich od 1989 roku: Wojciecha Jaruzelskiego, Lecha Wałęsy, Aleksandra Kwaśniewskiego, Lecha Kaczyńskiego i Bronisława Komorowskiego. Autorzy wyjaśniają zawiłości i kontrowersje kolejnych prezydentur, a także teoretyczne, prawne i historyczne podstawy funkcjonowania instytucji prezydenta w Polsce od 1989 roku.

Abstract: The topics of this chapter are: the private life, the professional life and the political career of Polish presidents: Wojciech Jaruzelski, Lech Wałęsa, Aleksander Kwaśniewski, Lech Kaczyński, Bronisław Komorowski. The authors will explain the complexities and controversies connected with the terms in office of the aforementioned presidents. Furthermore, the authors will also explain the theoretical, legal and historical basis for the functioning of the institution of president in Poland since 1989.

Instytucja Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej została wprowadzona Konstytucją z dnia 17 marca 1921 roku. Do tego czasu, od 22 listopada 1918 roku, funkcję głowy państwa sprawował początkowo Tymczasowy Naczelnik Państwa, a następnie od 20 lutego 1919 roku Naczelnik Państwa – Józef Piłsudski. Piastował on ten urząd także po wejściu w życie Konstytucji marcowej – do czasu wyboru pierwszego Prezydenta Rzeczypospolitej. W dniu 9 grudnia 1922 roku prezydentem został wybrany Gabriel Narutowicz, który zginął w zamachu w dniu 16 grudnia 1922 roku. 20 grudnia Zgromadzenie Narodowe wybrało kolejnego prezydenta. Był nim Stanisław Wojciechowski, który urząd sprawował do 14 maja 1926 roku. Po 1926 roku pozycja prezydenta w systemie ustrojowym wzrosła, a szczególnie po uchwaleniu

nowej Konstytucji w 1935 roku. I tak, jak wcześniej prezydenta wybierało Zgromadzenie Narodowe, tak w zgodzie z postanowieniami Konstytucji z 1935 roku wybierany mógł być przez Zgromadzenie Elektorów lub w głosowaniu powszechnym. Od 1 czerwca 1926 roku do 30 września 1939 roku urząd prezydenta sprawował Ignacy Mościcki. Wraz z początkiem II wojny światowej przekazał go najpierw ambasadorowi Rzeczypospolitej Polskiej w Rzymie, generałowi Bolesławowi Wieniawie-Długoszowskiemu, a po jego rezygnacji Władysławowi Raczkiewiczowi – pierwszemu prezydentowi Rzeczypospolitej na wychodźstwie. Emigracyjnymi prezydentami po Raczkiewiczzu byli w kolejności: August Zaleski (9 czerwca 1947 – 7 kwietnia 1972 roku), Stanisław Ostrowski (8 kwietnia 1972 – 8 kwietnia 1979 roku), Edward Raczyński (8 kwietnia 1979 – 8 kwietnia 1986 roku), Kazimierz Sabbat (8 kwietnia 1986 – 19 lipca 1989 roku), Ryszard Kaczorowski (19 lipca 1989 – 22 grudnia 1990 roku) (Nowicka, Pasiecznik i Popławski 2010: 51–52).

Na terenie kraju od ostatnich lat II wojny funkcjonował urząd Przewodniczącego Prezydium Krajowej Rady Narodowej, a później Prezydenta Krajowej Rady Narodowej. Funkcje te pełnił Bolesław Bierut, który 2 lata po wojnie został prezydentem. Na mocy Konstytucji z 22 lipca 1952 roku funkcję prezydenta zastąpiono funkcją przewodniczącego Rady Państwa. Jeszcze w tym samym roku Bolesława Bieruta, jako przewodniczącego Rady Państwa zastąpił Aleksander Zawadzki (1952–1964), a po nim kolejno: Edward Ochab (1964–1968), Marian Spychalski (1968–1970), Józef Cyrankiewicz (1970–1972), Henryk Jabłoński (1972–1985), Wojciech Jaruzelski (1985–1989) (Nowicka, Pasiecznik i Popławski 2010: 52).

Instytucja prezydenta została przywrócona w polskim systemie politycznym jako przejaw kompromisu w wyniku debat strony rządowej i opozycyjnej w 1989 roku. Przez lata ewoluowała zarówno w zakresie pozycji ustrojowej, jak i systemu wybierania. Pojawiały się przy tym różnorakie koncepcje polityczne dotyczące wzmocnienia lub osłabienia pozycji ustrojowej prezydenta (Głajcar 2006: 290–334).

Mała Konstytucja z 1992 roku przyznawała prezydentowi liczne uprawnienia, w szczególności wobec rządu. Dotyczyło to przede wszystkim procesu powoływania i odwoływania rządu oraz prowadzenia polityki państwa. Istotne w tym względzie były uprawnienia prezydenta wobec powoływania ministrów obrony narodowej, spraw zagranicznych i spraw wewnętrznych. Wniosek dotyczący ich powołania premier mógł przedstawić dopiero po zasięgnięciu opinii prezydenta. W praktyce systemowej prezydent Lech Wałęsa podporządkował sobie tychże ministrów, a resorty te określano mianem prezydenckich (Chorażewska 2008: 25).

Przyjęcie w 1997 roku Konstytucji Rzeczypospolitej zaowocowało zmianą roli prezydenta w systemie politycznym państwa. Zgodnie z art. 10 Konstytucji Prezydent i Rada Ministrów sprawują władzę wykonawczą. Rozdział V Konstytucji, w całości poświęcony instytucji Prezydenta, wskazuje, że

Prezydent jest najwyższym przedstawicielem Rzeczypospolitej Polskiej i gwarantem ciągłości władzy państwowej (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.). Stwierdzenie to oznacza reprezentowanie państwa w stosunkach wewnętrznych i międzynarodowych. Należy jednak zaznaczyć, że Prezydent został zdefiniowany jako przedstawiciel państwa, a nie narodu. Prezydent uosabia i uobecnia państwo. Jest symbolem jego majestatu (Dziemidok-Olszewska 2003: 132–133). W myśl przepisów Konstytucji Prezydent czuwa nad jej przestrzeganiem, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium. Prezydent jest wybierany w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym na kadencję trwającą 5 lat. Jako reprezentant państwa w stosunkach zewnętrznych ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe, mianuje i odwołuje pełnomocnych przedstawicieli Rzeczypospolitej Polskiej w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych, przyjmuje listy uwierzytelniające i odwołujące akredytowanych przy nim przedstawicieli dyplomatycznych. Jednakże w zakresie polityki zagranicznej współdziała z premierem i właściwym ministrem. Ponadto Prezydent jest najwyższym zwierzchnikiem Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Sprawuje zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi za pośrednictwem właściwego ministra. Mianuje Szefa Sztabu Generalnego i dowódców rodzajów wojsk. Na czas wojny, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, mianuje Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych. W razie bezpośredniego, zewnętrznego zagrożenia państwa, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, zarządza powszechną lub częściową mobilizację i użycie Sił Zbrojnych do obrony państwa. Prezydent nadaje obywatelstwo polskie, ordery i odznaczenia, stosuje prawo łaski. Może zwracać się z orędziem do Sejmu, do Senatu lub do Zgromadzenia Narodowego. Może zwołać Radę Gabinetową. Co istotne, Prezydent Rzeczypospolitej wydaje akty urzędowe, ale wymagają one dla swojej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów, który przez podpisanie aktu ponosi odpowiedzialność przed Sejmem. Tylko niektóre akty nie wymagają kontrasygnaty premiera (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.).

Wojciech Jaruzelski

Niespełna 8 lat przed przyjęciem Konstytucji, w 1989 roku, ściślej w dniu 19 lipca, prezydentem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (po zmianie nazwy państwa, od 31 grudnia 1989 roku prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej) został wybrany Wojciech Jaruzelski.

Jaruzelski urodził się 6 lipca 1923 roku w Kurowie. Pochodził z wielodzietnej rodziny ziemiańskiej, co w związku z jego późniejszą aktywnością polityczną i afiliacją z partią komunistyczną, stanowiło swoisty paradoks. Choć postać Wojciecha Jaruzelskiego kojarzy się z czasem przełomu przej-

ścia od Polski Ludowej do III Rzeczypospolitej, a symbolem demokratycznej i suwerennej Polski stał się jego następcą na urządzie prezydenckim, to warto odnotować kilka faktów z życia Jaruzelskiego. Był on siedmiokrotnie wybierany posłem na Sejm PRL, w latach 1981–1985 był prezesem Rady Ministrów, a następnie do 1989 roku przewodniczącym Rady Państwa, w tym samym okresie w latach 1981–1989 był I sekretarzem Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, a więc najważniejszą osobą nie tylko w strukturach rządzącej partii, ale i w państwie (będąc już 10 lat wcześniej członkiem Biura Politycznego Partii), w czasie stanu wojennego był główną postacią Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego, która przez jej prześmiewców szyderczo nazywana była „wroną”. Wreszcie Jaruzelski był żołnierzem, generałem armii, szefem Sztabu Generalnego Wojska Polskiego i ministrem obrony narodowej. W 1989 roku Zgromadzenie Narodowe wybrało go prezydentem. „Za” głosowało 270 członków Zgromadzenia, „przeciw” 233, wstrzymało się od głosu 34. Dnia 22 grudnia 1990 roku, zgodnie z ustawą konstytucyjną o zmianie Konstytucji RP, z chwilą zaprzysiężenia nowo wybranego prezydenta RP kadencja prezydencka Wojciecha Jaruzelskiego wygasła (Oficjalna strona gen. Wojciecha Jaruzelskiego); (Burakowski 2008); (Kowalski 2001). Prywatnie Wojciech Jaruzelski miał żonę Barbarę i córkę Monikę. Po długiej chorobie zmarł 25 maja 2014 roku w warszawskim szpitalu Wojskowego Instytutu Medycznego.

Postać Wojciecha Jaruzelskiego, jego kariera wojskowa i aktywność polityczna, stały się symbolem rozdarcia polskiego społeczeństwa. Przez jednych uznawany był on za symbol przemian ku transformacji ustrojowej 1989 roku, przez innych za tego, który doprowadził do upadku system polityczny Polski Ludowej, jeszcze inni widzą go jako symbol narodowej zdrady i osobę odpowiedzialną za krew przelaną w czasie stanu wojennego. Wojciech Jaruzelski „to postać nietuzinkowa, nadal kontrowersyjna, wzbudzająca wiele emocji” (Koszel 2003).

Lech Wałęsa

Kolejnych prezydentów po Wojciechu Jaruzelskim wybierał już naród w głosowaniu powszechnym. W dniu 25 listopada 1990 roku i w dniu 9 grudnia 1990 roku odbyły się I i II tura głosowań w pierwszych powszechnych wyborach prezydenckich. Prezydentem został wówczas Lech Wałęsa, który w II turze uzyskał 74,25% głosów (Nowicka, Pasiecznik i Popławski 2010: 53–54).

Lech Wałęsa urodził się 29 września 1943 roku w Popowie. Od przełomu lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku angażował się w działalność opozycyjną przeciwko systemowi politycznemu, którego symbolem stawał się wówczas opisywany już Wojciech Jaruzelski. Po tragicznych zajściach z grudnia 1970 roku zaangażował się w prace związku zawodowego me-

talowców oraz został społecznym inspektorem pracy. W 1976 roku został zwolniony z pracy. Do 1980 roku zatrudniony był najpierw jako elektromechanik w Gdańskich Zakładach Mechanizacji Budownictwa ZREMB i następnie w Zakładzie Robót Elektrycznych Elektromontaż. W 1978 roku włączył się w działalność Wolnych Związków Zawodowych. Był członkiem redakcji „Robotnika Wybrzeża”, współpracował z Komitetem Obrony Robotników. W sierpniu 1980 roku był jednym z głównych inicjatorów protestu w stoczni gdańskiej i przewodniczącym Komitetu Strajkowego. W kolejnych dniach strajku został Przewodniczącym Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego. 31 sierpnia 1980 roku podpisał z delegacją rządową Gdańskie Porozumienia Sierpniowe. 17 września 1980 roku stanął na czele Krajowej Komisji Porozumiewawczej, organu założonego na bazie MKS, ogólnopolskiego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. W 1981 roku został wybrany najpierw na przewodniczącego zarządu Regionu Gdańskiego, a następnie – na pierwszym Krajowym Zjeździe Delegatów w Gdańsku – na pierwszego przewodniczącego NSZZ. W okresie stanu wojennego Lech Wałęsa był jednym z pierwszych internowanych działaczy opozycyjnych. W 1983 roku został laureatem Pokojowej Nagrody Nobla (Fundacja Instytut Lecha Wałęsy).

W 1989 roku, jako przewodniczący strony opozycyjnej, zasiadł do rokowań z władzami komunistycznymi przy Okrągłym Stole. W 1990 roku został wybrany prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej. W 1995 roku założył Fundację „Instytut Lecha Wałęsy”, której zadaniem jest wspieranie demokracji i samorządności w Polsce i na świecie. Od czasu zakończenia prezydentury, Lech Wałęsa promuje w świecie wiedzę o Polsce i jej historii oraz polskie doświadczenia i bezkrawawą walkę o demokrację (Fundacja Instytut Lecha Wałęsy). Nadal jednak po okresie prezydentury uczestniczył w sporach i konfliktach politycznych na rodzimym „podwórku”. Jak sam pisał w 2007 roku w *Mojej III RP*: „Niezgodę na pewne sprawy chcę pokazać używając argumentów i uzasadnić ją ukazując fakty. (...) Staję w obronie III Rzeczypospolitej, naszej III Rzeczypospolitej, wymarzonej, wyśnionej” (Wałęsa 2007: 7).

Postać Lecha Wałęsy nie jest jednak prosta w ocenie m.in. w kontekście stylu „uprawiania” przez niego prezydentury. Oskarżany o autorytarne zapędy w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych, sam stwierdził w wywiadzie dla Anny Bikont z „Gazety Wyborczej”: „Na dziś, gdy zmieniamy system, potrzeba prezydenta z siekierą: zdecydowany, ostry, prosty, nie certoli się, nie przeszkadza demokracji, ale natychmiast blokuje luki. Gdy widzi, że korzystają ze zmiany systemu i rozkradają, wydaje dekret, ważny do czasu uchwały sejmowej. Ja bym połowę Polski zaoszczędził, gdybym miał takie uprawnienia. Bo w demokracji, zanim wszystko przedyskutują, nie nadążają za cwaniactwem” (Brzeziecki, Brunetko i Skoczyła 2005: 191).

Niejednoznaczna ocena Lecha Wałęsy wynika także z tekstu książki jego żony Danuty, w której przedstawia go jako osobę niezwykle pochłoniętą pracą i działalnością opozycyjną, ale ta praca nierzadko dominowała nad

stosunkami małżeńskimi (Wałęsa 2011). W tym miejscu warto wskazać, że Lech Wałęsa ma ośmioro dzieci: Bogdana, Sławomira, Przemysława, Jarosława, Magdalенę, Annę, Marię Wiktorię i Brygidę. Prywatne życie Wałęsy ukazuje także film Andrzeja Wajdy pt. *Wałęsa. Człowiek z nadziei* z 2013 roku, z Robertem Więckiewiczem i Agnieszką Grochowską w rolach głównych.

Także w zakresie biografii postać Wałęsy stała się przedmiotem krytycznych opinii, wzbudzających niejednokrotnie ożywione debaty społeczne. Przykładem tego są kontrowersje związane ze współpracą Wałęsy ze Służbą Bezpieczeństwa przedstawione w głośnej książce Sławomira Cenckiewicza i Piotra Gontarczyka z 2008 roku pt. *SB a Lech Wałęsa. Przyczynek do biografii* (Cenckiewicz, Gontarczyk 2008). Zaprzeczający świadomej współpracy z organami bezpieczeństwa Polski Ludowej, swoją *Autobiografię* z tego samego roku Wałęsa zakończył słowami: „Wierzę mimo wszystko, że za 50, 100 lat nie będzie tak, że ktoś znajdzie na strychu tylko zlepek sfabrykowanych kwitów wątpliwego pochodzenia, ale także mój głos we własnej sprawie. Głos człowieka, który jednej sprawie poświęcił całe życie” (Wałęsa 2008: 580).

Aleksander Kwaśniewski

Nie była wolna od kontrowersji także prezydentura następcy Lecha Wałęsy Aleksandra Kwaśniewskiego. Sprawował urząd prezydenta przez dwie kadencje. Wybory odbyły się w dniu 5 listopada 1995 roku (I tura) i 19 listopada 1995 roku (II tura). W ponownym głosowaniu Aleksander Kwaśniewski zdobył 51,72% głosów. W jednokrotnych wyborach z 8 października 2000 roku Aleksander Kwaśniewski zdobył 53,90% głosów (Nowicka, Pasiecznik, Popławski 2010: 56, 58).

Aleksander Kwaśniewski urodził się 15 listopada 1954 roku w Białogardzie. Studiował na Wydziale Ekonomiki Transportu Uniwersytetu Gdańskiego. Działał w ruchu studenckim do 1982 roku, był redaktorem tygodnika studenckiego „ITD” oraz redaktorem dziennika „Sztandar Młodych” (1984–1985), a także współtwórcą pierwszego czasopisma poświęconego komputeryzacji „Bajtek”. W latach 1977–1990 był członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, a w trakcie przemian politycznych 1989 i 1990 roku współtworzył Socjaldemokrację Rzeczypospolitej Polskiej, będąc jej pierwszym przewodniczącym (do grudnia 1995 roku). W 1991 roku współorganizował Sojusz Lewicy Demokratycznej. Kwaśniewski był także działaczem sportowym. Pracował w Akademickim Związku Sportowym (1975–1979) oraz Polskim Komitecie Olimpijskim, którego był przewodniczącym w latach 1988–1991. W okresie przemian początku lat dziewięćdziesiątych był Posłem na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej z okręgu warszawskiego, przewodniczącym Klubu Parlamentarnego Sojuszu Lewicy Demokratycznej w I i II kadencji Sejmu (1991–1995), członkiem Komisji Spraw Zagranicznych oraz przewodniczą-

cym Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego (1993–1995) (Biuro Aleksandra Kwaśniewskiego).

Dnia 23 grudnia 1995 roku został zaprzysiężony jako Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Tego samego dnia złożył ślubowanie jako Zwierzchnik Sił Zbrojnych w 1 Pułku Lotnictwa Myśliwskiego „Warszawa” w Mińsku Mazowieckim. Ponownie zaprzysiężony został przed Zgromadzeniem Narodowym na drugą kadencję w dniu 23 grudnia 2000 roku. Tego samego dnia na Okręcie Muzeum „Błyskawica” w Gdyni przyjął zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi RP (Biuro Aleksandra Kwaśniewskiego).

Aleksander Kwaśniewski współtworzył projekt i uczestniczył w kampanii referendalnej na rzecz przyjęcia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, którą podpisał 16 lipca 1997 roku. Na Forum Organizacji Narodów Zjednoczonych zgłosił projekt Konwencji o walce ze zorganizowaną przestępczością (1996). Brał aktywny udział w działaniach na rzecz członkostwa Polski w NATO, a w dniu 26 lutego 1999 roku podpisał dokumenty ratyfikujące polskie członkostwo w NATO. Działał na rzecz poszerzenia Sojuszu o dalszych siedem krajów i kontynuowania polityki „otwartych drzwi” do Paktu. Był zwolennikiem przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, co nastąpiło w 2004 roku. Uczestniczył w kampanii proeuropejskiej poprzedzającej ogólnokrajowe referendum, w którym 77% głosujących Polaków opowiedziało się za przystąpieniem Polski do Unii. Był ponadto orędownikiem współpracy regionalnej Europy Środkowej i Wschodniej. Był gospodarzem spotkania prezydentów tego regionu w Łańcucie (1996), uczestnikiem takich spotkań w Portorożu (1997), Levoczy (1998), Lwowie (1999). Wraz z Prezydentem Litwy inicjował spotkania „Koegzystencja narodów i dobrosąsiedzkie stosunki gwarancją bezpieczeństwa i stabilności w Europie” w Wilnie (1997) oraz spotkania pod hasłem „Współpraca bałtycko-czarnomorska: w kierunku zjednoczonej Europy XXI wieku bez podziałów” w Jałcie (1999). W 2002 roku tworzył Inicjatywę Ryską, czyli platformę współpracy państw regionu, przygotowującą warunki do poszerzania NATO i Unii Europejskiej (Biuro Aleksandra Kwaśniewskiego).

Z uwagi na przeszłość polityczną, związaną z aktywnością w PZPR i rządzie Polski Ludowej, Aleksander Kwaśniewski polaryzował społeczeństwo polskie. Sam jednak twierdził: „Podziały istnieją z przyczyn obiektywnych. Nie narodziły się z mojego powodu. Nie ja je wywołałem. Uważam natomiast, że moją powinnością jako polityka jest działać w ten sposób, żebyśmy umieli się w Polsce różnić inteligentnie, żeby z naszych różnic coś sensownego dla kraju wynikało. W moim życiu nie sprzeniewierzyłem się chyba poszukiwaniu porozumienia i kompromisu (Machejek, Olczyk i Machejek 1995: 7). Koncyliacyjne zapatrywania i praktyki Kwaśniewskiego nie wpłynęły jednak na spadek emocji związanych z jego osobą, zwłaszcza w kontekście „afer” z jego udziałem, np. dotyczącej wykształcenia kandydata na prezydenta, czy też oskarżeń o nadużywanie alkoholu. Niemniej jednak pozytywnie na

wizerunek Kwaśniewskiego wpływały wsparcie i aktywność społeczna jego żony – Jolanty, oraz zainteresowania mediów ich jedyną córką – Aleksandrą.

Istotą aktywności politycznej prezydenta było jednak coś innego. Okres jego prezydentury przypadł na trudny czas dla kraju i stąd wypada zgodzić się z opinią Jacka Marciniaka, według którego „Dziesięciolecie jego urzędowania to okres trudnych wyzwań dla Polski, a zatem i przed głową państwa stawiający poważne zadania. Aktorzy na scenie politycznej przesuwali się raz w prawo, raz w lewo, rządziły różne partie i różni politycy. Prezydentowi w tych latach przyszło wielokrotnie mediować w sporach wewnętrznych, a jednocześnie prowadzić jednolitą wspólną politykę na forum międzynarodowym. Styl jego działania charakteryzował się przede wszystkim poszukiwaniem kompromisów, tego, co łączy, a nie dzieli – tak w skali kraju, jak i w skali globalnej. Jeśli mimo częstych zmian rządu udało się Polsce zachować ciągłość polityczną, to w znacznej mierze jego zasługa. Polska jest w NATO, w Unii Europejskiej, w dobrych lub choćby poprawnych stosunkach z najbliższymi sąsiadami; dobrą markę ma w świecie nasza kultura. Nie obojętne są oczywiście bez potknięć, nie wszystkie działania przyniosły oczekiwane owoce, ale bilans tej prezydentury musi budzić szacunek” (Marciniak 2005: 7).

Podobne opinie wyrażali europejcy i amerykańscy przywódcy. Bill Clinton stwierdził: „W ciągu dekady pełnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Aleksander Kwaśniewski zapewnił swemu krajowi przyszłość opartą na zasadach współpracy, wolności i jedności. Otworzył przed Polską w erze postkomunistycznej nowe perspektywy i możliwości, wprowadzając ją do grona sojuszników demokracji; był propagatorem Pokoju oraz wniósł istotny wkład do naszego globalnego dialogu. Osiągnięcia Olka są niezwykle i jestem zaszczycony, że mogłem z nim współpracować”. Václav Havel uznał z kolei, że „Prezydenturę Aleksandra Kwaśniewskiego polska historiografia może oceniać nawet po kilku dziesięcioleciach jako okres pomyślny i godny uznania. Byłoby wskazane, aby kontynuował swoją działalność polityczną, a jego doświadczenia były wykorzystane przy sprawowaniu właściwej funkcji na wysokim stanowisku w jednej ze znaczących organizacji międzynarodowych” (Jaśkiewicz 2008: 21, 23). Tak też się stało. Aleksander Kwaśniewski po zakończeniu urzędowania nie przestał być aktywny na arenie międzynarodowej, jak i krajowej. Ważna w tym względzie wydaje się aktywność jego fundacji Amicus Europae, działającej od 2004 roku.

Lech Kaczyński

Kolejnym prezydentem został Lech Kaczyński. Wybory odbyły się w dwóch turach: 9 października 2005 roku i 23 października 2005 roku. W ponownym głosowaniu Lech Kaczyński uzyskał poparcie 54,09% głosujących (Nowicka, Pasiecznik i Popławski 2010: 61).

Lech Kaczyński urodził się 18 czerwca 1949 roku na warszawskim Żoliborzu. Przyszedł na świat 45 minut po bracie bliźniaku, Jarosławie. Wychowywał się w atmosferze tradycji i patriotyzmu. Po ukończeniu edukacji w szkole podstawowej i liceach, w 1967 roku rozpoczął studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Od listopada 1971 roku odbywał staż naukowy na Uniwersytecie Gdańskim. W maju 1972 roku został zatrudniony jako asystent-stażysta w Instytucie Prawa Państwowego Uniwersytetu Gdańskiego, a we wrześniu 1972 roku jako asystent. W grudniu 1973 roku rozpoczął pracę jako starszy asystent w Zakładzie Prawa Pracy. W 1980 roku obronił doktorat z prawa pracy, a w 1990 roku – habilitację. Zimą 1976 roku poznał Marię Mackiewicz, dwa lata później wzięli ślub. Następnego roku urodziła się im jedyna córka Marta (LechKaczyński.org).

Lech Kaczyński związał się z opozycją polityczną w Polsce Ludowej latem 1976 roku. Zaangażował się w akcję zbierania pieniędzy dla represjonowanych robotników z Radomia i Ursusa. W 1977 roku podjął współpracę z Biurem Interwencji Komitetu Obrony Robotników. Rok później wstąpił do Wolnych Związków Zawodowych, prowadził szkolenia i wykłady dla robotników z zakresu prawa pracy i historii. Publikował w niezależnym „Robotniku Wybrzeża”, kolportował pisma „Robotnik” i „Biuletyn Informacyjny KSS KOR”. W sierpniu 1980 roku został doradcą Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego, był autorem części porozumienia gdańskiego dotyczącej prawa pracy, współtworzył także zapisy statutu „Solidarności” dotyczące strajków, sekcji branżowych i układów zbiorowych. Kierował Biurem Interwencyjnym oraz Biurem Analiz Bieżących Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego. Po wprowadzeniu stanu wojennego został internowany i osadzony w Strzebielinku, gdzie przebywał do października 1982 roku. Po uwolnieniu wrócił do działalności związkowej, był członkiem podziemnych władz „Solidarności”. Od 1982 roku działał w gdańskim sztabie Lecha Wałęsy. W 1983 roku brał udział w posiedzeniach Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej (w charakterze doradcy). Od 1985 roku wchodził w skład regionalnej Rady Pomocy Więźniom Politycznym w Gdańsku. Od stycznia 1986 roku był członkiem TKK, uczestniczył w pracach tajnej, regionalnej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność”. Od lipca 1986 roku pełnił funkcję sekretarza TKK. W grudniu w 1987 roku wszedł w skład Sekretariatu Krajowej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność”. We wrześniu 1988 roku brał udział w rozmowach opozycji z przedstawicielami władz w Magdalence pod Warszawą. Dołączył do tzw. „szóstki”, powołanej przez Krajową Komisję Wykonawczą do rozmów przy „Okrągłym Stole”. W grudniu 1988 roku został członkiem Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie. Od lutego do kwietnia 1989 roku uczestniczył w obradach Okrągłego Stołu. Od kwietnia do lipca 1989 roku działał w tzw. „Komisji Porozumiewawczej” pomiędzy rządem a „Solidarnością”, będąc członkiem Prezydium Krajowej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” (LechKaczyński.org).

Od maja 1990 roku był I wiceprzewodniczącym NSZZ „Solidarność”, w lutym 1991 roku kandydował na stanowisko przewodniczącego „Solidarności”. W wyborach zajął drugie miejsce. Od 12 marca do 31 października 1991 roku pełnił funkcję ministra stanu ds. bezpieczeństwa w Kancelarii Prezydenta RP. Nadzorował prace Biura Bezpieczeństwa Narodowego. Odszedł po konflikcie z Lechem Wałęsą. W wyborach parlamentarnych w 1991 roku zdobył mandat Posła na Sejm I kadencji z listy Porozumienia Centrum (pierwszej partii założonej przez brata Jarosława). Aktywnie działał w czterech komisjach sejmowych. 14 lutego 1992 roku został wybrany przez Sejm Prezesem Najwyższej Izby Kontroli. W tym czasie był członkiem Rady Administracyjnej Międzynarodowej Organizacji Pracy przy ONZ i członkiem Prezydium EUROSAI (Europejskiego Stowarzyszenia Organów Kontroli Państwowej) (LechKaczyński.org).

Przez kolejne lata był profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Gdańskiego (1996–1997), a od 1999 roku Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Ponadto w latach 1995–2001 wykładał prawo w Bałtyckiej Wyższej Szkole Humanistycznej w Koszalinie. W latach 1995–1997 pełnił funkcję wiceprzewodniczącego rady programowej Instytutu Spraw Publicznych. W 1999 roku został członkiem Komisji Kodyfikacyjnej przy ministrze pracy i polityki socjalnej. Do polityki wrócił 12 czerwca 2000 roku powołany przez premiera Jerzego Buzka na stanowisko ministra sprawiedliwości (LechKaczyński.org).

W 2001 roku stanął na czele Komitetu Krajowego nowej partii Prawo i Sprawiedliwość. Uzyskał mandat Posła na Sejm IV kadencji z okręgu gdańskiego. Pełnił funkcję przewodniczącego sejmowej Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej. 10 listopada 2002 roku Lech Kaczyński znaczną przewagą głosów (70,54% do 29,46%) wygrał wybory na Prezydenta m.st. Warszawy. Istotne w tym okresie było otwarcie w dniu 31 lipca 2004 roku Muzeum Powstania Warszawskiego (LechKaczyński.org).

Mandat Prezydenta Stolicy złożył w przeddzień objęcia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, co stało się w 2005 roku. Z pierwszą wizytą zagraniczną Lech Kaczyński udał się w styczniu 2006 roku do Stolicy Apostolskiej. Dużą wagę przywiązywał do współpracy i sojuszu Polski ze Stanami Zjednoczonymi. Popierał starania Gruzji i Ukrainy o akcesję do NATO. W sierpniu 2008 roku był inicjatorem podróży prezydentów Ukrainy, Litwy, Estonii i premiera Łotwy do Gruzji, gdzie wspólnie uczestniczyli w wiecu politycznym w Tbilisi, udzielając poparcia prezydentowi Gruzji Micheilowi Saakaszwilemu w jego staraniach o zachowanie integralności terytorialnej państwa. Ważnym rozdziałem prezydentury Lecha Kaczyńskiego była polityka historyczna, przejawiająca się we wspieraniu inicjatyw dotyczących pamięci narodowej oraz nadawaniu orderów zasłużonym, acz zapomnianym osobom, ważnym dla działalności na rzecz niepodległości Polski (LechKaczyński.org). Należy wspomnieć także o jego planie IV Rzeczypospolitej. Patryk Wawrzyń-

ski, autor opracowania pt. *Prezydent Lech Kaczyński. Narracje niedokończone*, pisał: „Słabości towarzyszące III Rzeczypospolitej od jej narodzin rodziły w politycznej wizji Kaczyńskiego konieczność naprawy niepodległego państwa i wyeliminowania niedoskonałości. Problemów, których zdaniem prezydenta rozwiązanie było niezbędne. Od 1989 r. nagromadziło się wiele, lecz wszystkie sprowadzały się do naprawienia błędu fundacyjnego demokratycznej Polski. By zbudować nowoczesną państwowość, konieczne było wyrwanie się z ram, uświęconego przez fraternizację elit opozycyjnych i komunistycznych, porozumienia Okrągłego Stołu i zerwanie z filozofią niepamięci »grubej kreski«. (...) Reformatorską misję budowania IV Rzeczypospolitej prezydent widział jako symboliczną kontynuację tradycji Konstytucji 3 maja. Uznawał ją za osobisty wkład w odtworzenie czasu świętego II Rzeczypospolitej, czasu godności, niepodległości, patriotyzmu i wolności” (Wawrzyński 2012: 92–94).

Lech Kaczyński zginął 10 kwietnia 2010 roku w katastrofie lotniczej samolotu TU 154M pod Smoleńskiem, razem z żoną Marią Kaczyńską oraz 94 osobami z polskiej delegacji, udającej się na obchody siedemdziesiątej rocznicy Zbrodni Katyńskiej. 18 kwietnia 2010 roku, po uroczystościach pogrzebowych w Kościele Mariackim, Lech i Maria Kaczyńscy zostali pochowani na Wawelu, w krypcie pod Wieżą Srebrnych Dzwonów (LechKaczyński.org).

Podobnie jak jego poprzednicy, tak i Lech Kaczyński jako prezydent, miał liczne grono stronników, ale i przeciwników. Było tak być może dlatego, że jak uznał Waldemar Tomaszewski, „Wszelkie poczynania Lecha Kaczyńskiego były konsekwentne, oparte na trwałym i stabilnym systemie aksjologicznym”, przy czym często odwoływał się do wartości chrześcijańskich, w tym szczególnie nauki społecznej Jana Pawła II (Tomaszewski 2010: 34), co w dobie laicyzacji społeczeństw cywilizacji zachodniej budzić mogło opór.

Tragiczna śmierć prezydenta wpłynęła na jedność Polaków w chwilach żałoby narodowej. Nie trwała ona jednak długo...

Bronisław Komorowski

Nowy prezydent – Bronisław Komorowski, w orędziu wygłoszonym przed Zgromadzeniem Narodowym tuż po zaprzysiężeniu w dniu 6 sierpnia 2010 roku wyznał: „Obejmuję najwyższy urząd Rzeczypospolitej po wyborach, które nastąpiły w szczególnych okolicznościach, gdy Polska musiała stawić czoła wielkiej narodowej tragedii. Gdy w katastrofie pod Smoleńskiem zginął Prezydent Lech Kaczyński i jego Małżonka, gdy zginęli reprezentanci elit państwowych i wybitni przedstawiciele polskiego życia publicznego i społecznego. To była nasza wspólna tragedia, wspólna żałoba, która naznaczyła nas smutkiem i dotkliwym bólem. Ale też pokazała nam wszystkim, że nasze społeczeństwo i nasze państwo tej wielkiej próbie sprostało. Sprostała jej polska demokracja, polska Konstytucja. Sprostaliśmy wszyscy” (*Orędzie Prezydenta RP*: 14).

Jeszcze przed wyborami prezydenckimi Bronisław Komorowski jako Marszałek Sejmu, w oparciu o przepisy Konstytucji wykonywał obowiązki Prezydenta RP do 8 lipca 2010 roku. Wybory prezydenckie odbyły się w dwóch turach w dniach: 20 czerwca 2010 roku i 4 lipca 2010 roku. W ponownym głosowaniu uzyskał poparcie 53,01% wyborców (Państwowa Komisja Wyborcza).

Bronisław Komorowski urodził się 4 czerwca 1952 roku w Obornikach Śląskich k. Wrocławia, w rodzinie inteligenckiej o tradycjach ziemiańskich i niepodległościowych. Po ukończeniu edukacji w szkole podstawowej i liceum, studiował na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie obronił pracę magisterską. Już jednak jako licealista zaangażował się w działalność opozycyjną, brał udział w manifestacjach, m.in. w czasie wydarzeń marcowych w 1968 roku. Pierwszy raz został aresztowany w grudniu 1971 roku. W 1976 roku uczestniczył w akcjach pomocy dla poszkodowanych robotników Radomia i Ursusa. Współpracował z Komitetem Obrony Robotników i Ruchem Obrony Praw Człowieka i Obywatela. Był drukarzem, dziennikarzem, kolporterem i wydawcą prasy podziemnej. W ciągu wielu lat działalności opozycyjnej był wielokrotnie aresztowany i represjonowany, zaś w stanie wojennym był internowany. W 1977 roku pracował w Zespole Prasy PAX, a w latach 1980–1981 w Ośrodku Badań Społecznych NSZZ „Solidarność” Regionu Mazowsze. Od września 1982 roku był redaktorem niezależnego, podziemnego pisma „ABC” (Adriatyk – Bałtyk – Morze Czarne). W okresie stanu wojennego i później, do 1989 roku, wykładał historię w niższym seminarium duchownym w Niepokalanowie (Prezydent.pl).

Od 1991 roku do 2010 roku, był posłem kolejnych kadencji Sejmu. Pracował w Komisji ds. Polaków poza granicami kraju oraz w Komisji Obrony Narodowej, następnie w Komisji Spraw Zagranicznych. Od 1997 do 2000 roku przewodniczył sejmowej Komisji Obrony Narodowej. Od 2001 roku był zastępcą przewodniczącego Sejmowej Komisji Obrony Narodowej oraz członkiem Sejmowej Komisji Spraw Zagranicznych. W październiku 2005 roku został wybrany Wicemarszałkiem Sejmu. W listopadzie 2007 roku wybrany został na Marszałka Sejmu. Mandat poselski złożył w związku z wyborem na urząd Prezydenta RP. W aktywności partyjnej na uwagę zasługuje fakt, iż należał do najsilniejszej partii politycznej pierwszej dekady transformacji ustrojowej, do Unii Wolności, w której pełnił m.in. funkcję sekretarza generalnego. Następnie wstąpił do Stronnictwa Konserwatywno-Ludowego, w którym był m.in. wiceprzewodniczącym. Od 2001 roku był członkiem Platformy Obywatelskiej, pełnił funkcję przewodniczącego Regionu Mazowsze. W czerwcu 2006 roku został wiceprzewodniczącym partii (Prezydent.pl).

W zakresie pracy rządowej należy wspomnieć, że w latach 1989–1990 był dyrektorem gabinetu w Urzędzie Rady Ministrów. W latach 1990–1993, w rządach Tadeusza Mazowieckiego, Jana Krzysztofa Bieleckiego, Hanny Suchockiej, był wiceministrem obrony narodowej ds. wychowawczo-społecz-

nych. W latach 2000–2001, w rządzie Jerzego Buzka, był ministrem obrony narodowej (Prezydent.pl).

Bronisław Komorowski jest żonaty z Anną Dembowską. Mają pięcioro dzieci: Zofię, Tadeusza, Marię, Piotra i Elżbietę.

Politykę Bronisław Komorowski potraktował jako służbę. Wspominał przed laty: „Służba. Od dzieciństwa – w domu i harcerstwie – wpajano mi, że przyjdzie czas, iż będę służył innym ludziom. Rodzinie, Narodowi, Ojczyźnie. W moim ówczesnym przekonaniu polityka nie wiązała się z karierą, tylko z walką o dobro ogólne, suwerenność, cele narodowe. Byłem tak wychowany, że w zasadzie nie miałem innej szansy! Musiałem pójść na moje powstanie, do mojej partyzantki, do mojego więzienia. Ryzykować klęskę, ale najlepiej odnieść zwycięstwo. Do 1989 roku służyłem, bo walczyłem. Robiłem moją rewolucję. Po 1989 roku starałem się pozostać wierny zasadom służby – tym razem już służby publicznej, państwowej. Jak sądzę, etos służby w okresie walki o demokrację i niepodległość był mi pomocny i na tym drugim etapie. I nadal jest...” (Komorowski 2005: 5).

Rekapitulacja

Prezydenci III Rzeczypospolitej podlegali zróżnicowanym ocenom spolaryzowanego społeczeństwa – ocenom początkowo czynionym niemal wyłącznie przez pryzmat politycznego rodowodu, następnie zaś także osiągnięć na polu polityki krajowej i międzynarodowej, ale również „sensacji” z życia prywatnego. Zróżnicowane osobowości i temperamenty, sympatie polityczne i przekonania, stosunek do tradycji i nowoczesności głów państw – to wszystko świadczy o pluralizmie cechującym polską transformację polityczną. Ale mimo tych różnic to właśnie Prezydenci III Rzeczypospolitej pełnili symboliczną rolę „gwarantów” ciągłości przemian politycznych w Polsce po 1989 roku.

BIBLIOGRAFIA:

- Biuro Aleksandra Kwaśniewskiego, <http://kwasniewskialeksander.pl/>, (dostęp: 26.04.2014).
- BRZEZIECKI A., BURNETKO K., SKOCZYLAS J., 2005. *Wałęsa. Ludzie. Epoka*, Edipresse, Warszawa.
- BURAKOWSKI J., 2008. *Wojciech Jaruzelski jako przedmiot i podmiot historii*, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Sierpeckiej, Sierpc.
- CENCKIEWICZ S., GONTARCZYK P., 2008. *SB a Lech Wałęsa. Przyczynek do biografii*, Instytut Pamięci Narodowej, Gdańsk-Warszawa-Kraków.
- CHORAŻEWSKA A., 2008. *Model prezydentury w praktyce politycznej po wejściu w życie Konstytucji RP z 1997 r.*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa.
- DZIEMIDOK-OLSZEWSKA B., 2003. *Instytucja prezydenta w państwach Europy Środkowo-Wschodniej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.

- Fundacja Instytut Lecha Wałęsy, <http://www.ilw.org.pl/>, (dostęp: 26.04.2014).
- GLAJCAR R., 2006. *Instytucja prezydenta w projektach konstytucji ugrupowań parlamentarnych (pomiędzy parlamentarnym a prezydenckim systemem rządów)*, w: GLAJCAR R., MIGALSKI M. (red.), *Prezydent w Polsce po 1989 r. Studium politologiczne*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa.
- JAŚKIEWICZ M. (wybór i opr. red.), 2008. *Wygraliśmy przyszłość. 10 lat Prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego. Przemówienia, wywiady, dokumenty (wybór)*, PPH ZAPOL Dmochowski, Sobczyk S. J., Fundacja Aleksandra Kwaśniewskiego „Amicus Europae”, Warszawa.
- KOMOROWSKI B., 2005. *Prawą stroną. Życie, polityka, anegdota. Z Bronisławem Komorowskim rozmawiała Maria Wągrowa*, Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. 1997 Nr 78 poz. 483.
- KOSZEL B., 2003. [Fragment recenzji książki M. Kosmana], w: KOSMAN M., *Wojciech Jaruzelski wobec wyzwań swoich czasów. O kulturze politycznej w Polsce przelotu tysiącleci*, Wydawnictwo Forum Naukowe, Poznań.
- KOWALSKI L., 2001. *Generał ze skazą. Biografia wojskowa gen. armii Wojciecha Jaruzelskiego*, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa.
- LechKaczyński.org, <http://www.lechkaczynski.org/>, (dostęp: 26.04.2014).
- MACHEJEK J., OLCZYK J., MACHEJEK A., 1995. *Kwaśniewski: „nie lubię tracić czasu”*, Hamal Books, Łódź.
- MARCINIAK J., 2005. *Od wydawcy*, w: *Dwie kadencje. Szkice o Polsce w okresie prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego*, Wydawnictwo Studio EMKA, Warszawa.
- NOWICKA J., PASIECZNIK K., POPLAWSKI Z., 2010. *Preferencje mieszkańców Piły i piłskiego okręgu wyborczego wyrażone w wyborach prezydenckich po 1989 roku*, w: MALENDOWICZ P., POPLAWSKI L., STREICH R. (red.), *Oblicze polityczne Piły w dobie transformacji ustrojowej po 1989 roku*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile, Piła.
- Oficjalna strona gen. Wojciecha Jaruzelskiego, <http://www.wojciech-jaruzelski.pl/> (dostęp: 26.04.2014).
- *Orędzie Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego wygłoszone przed Zgromadzeniem Narodowym*, w: NAŁĘCZ T. (red.), *Bronisław Komorowski Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Rok Prezydentury 6 sierpnia 2010 – 5 sierpnia 2011*, Kancelaria Prezydenta RP, Warszawa.
- Państwowa Komisja Wyborcza, *Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*, <http://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/index.htm>, (dostęp: 26.04.2014).
- Prezydent.pl, <http://www.prezydent.pl/>, (dostęp: 26.04.2014).
- TOMASZEWSKI W., 2010. *Droga życiowa Prezydenta Lecha Kaczyńskiego*, w: GÓRNIOWICZ J. (red.), *Gdy gaśnie pamięć ludzka, dalej mówią kamienie... Lech Kaczyński Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn.
- WAŁĘSA D., 2011. *Marzenia i tajemnice*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- WAŁĘSA L., 2007. *Moja III RP*, Świat Książki, Warszawa.
- WAŁĘSA L., 2008. *Droga do prawdy. Autobiografia*, Świat Książki, Warszawa.
- WAWRZYŃSKI P., 2012. *Prezydent Lech Kaczyński. Narracje niedokończone*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.